

УДК 821.161.2'05-21.09Українка:27-23
DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/55-1-25>

Людмила ЖВАНІЯ,
orcid.org/0000-0003-1864-2119
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри соціальних комунікацій
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(Луцьк, Україна) zhvania@ukr.net

БІБЛІЙНИЙ КОД ДРАМАТИЧНОЇ ПОЕМИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ «НА РУЇНАХ»

Стаття є спробою прочитати драматичну поему Лесі Українки «На руїнах», використовуючи концепцію «біблійного коду», що передбачає аналіз та інтерпретацію біблійних мотивів, алюзій і ремінісценцій, наявних у тексті драми, з метою розкриття нових смислів, які здатен продукувати подібний діалог із Книгою Книг.

Зазначається, що сакральний текст Біблії слугував для письменниці сенсотворчим стержнем, основою для творення нових глибинних смислів. Підкреслюється, що центральною постаттю драми є пророкиція Тірца. Пророки відігравали особливу роль в історії єврейського народу, про що свідчить Біблія, в якій детально описується їхня діяльність, спрямована на духовне й національне становлення єврейського народу. Наголошується, що пророки і пророкиції у Біблії наділені місією духовного проводу, адже вони були голосом Бога, через них обраний народ дізнавався про Його волю. Вони спонукали Ізраїльтян до руху вперед, що передбачало, перш за все переосмислення пройденого шляху та каяття у скоєних гріхах. Ці глибинні духовні процеси повинні були повністю змінити не тільки традиційний релігійний тип, систему релігійних цінностей, але й сприяти державній, етнічній, релігійній консолідація Ізраїльського народу.

Підкреслюється, що образ пророкиції Тірци цілком суголосний біблійній реценції пророчої місії. Героїня Української драми свідомо свого високого поклонання. У своїх зверненнях до одноплемінників вона постулює основні ціннісні орієнтири, які мають слугувати дороговказами єврейській спільноті на шляху до національної, державної, а також і до внутрішньої, духовної свободи. Першою серед інших постає необхідність віри в єдиного Бога, тобто духовне згуртування нації на основі спільної віри. Друга - земля, яка постає цінністю для обраного народу не лише на матеріальному рівні, а й на символічному, як обіцяна Богом Земля Обітована. Третє – слово. Тірца порівнює його зі зброєю. Саме слову належить провідна роль у справі пробудження до життя й згуртування нації.

Зуважується, що в образі Тірци, втілено найкращі якості духовного лідера. Пророкиція говорить від імені Бога, що власне, і дає їй право оцінювати та звинувачувати. Пафос її критики полягає у заклик до загального морального перетворення з урахуванням універсальних цінностей любові, братерства, миру, єдності. Тірца відкидає старі «святощі сіонські», втопивши арфу пророка Єремії в Йордані. Цей вчинок символізує необхідність відречення від традиції, від старої міфологічної світоглядної парадигми, бо це уможливить розвиток, рух уперед. Проте, як видно з розвитку подій у драмі Лесі Українки, Ізраїльський народ у своїй масі виявляється ще не готовим до подібних революційних перетворень.

Зазначається, що переосмислюючи біблійні мотиви й образи, авторка драми вказує шлях до волі для поневоленого народу, що пролягає через досягнення кожним його представником внутрішньої духовної свободи.

Ключові слова: драматична поема, Леся Українка, Біблія, пророкиція, свобода.

Liudmyla ZHVANIA,
orcid.org/0000-0003-1864-2119
Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Social Communications Department
Lesya Ukrainka Volyn National University
(Lutsk, Ukraine) zhvania@ukr.net

ZHVANIA L. V. THE BIBLICAL CODE OF LESYA UKRAINKA'S DRAMATIC POEM "IN THE RUINS"

The article is an attempt to read Lesya Ukrainka's dramatic poem "On the Ruins" using the concept of "biblical code", which involves the analysis and interpretation of biblical motifs, allusions and reminiscences present in the text of the drama, with the aim of revealing new meanings that are intended to produce a similar dialogue with the Book of Books .

It is noted that the sacred text of the Bible served for the writer as a sense-creating rod, a basis for creating new deep meanings. It is emphasized that the central character of the drama is the prophetess Tirza. Prophets played a special role in the history of the Jewish people, which is discussed in the Bible, which describes in detail their activities aimed at the spiritual and national development of the Jewish people. It is emphasized that prophets and prophetesses in the Bible are endowed with the mission of spiritual guidance, because they were the voice of God, through them the chosen people learned

about His will. They encouraged the Israelites to move forward, which involved, first of all, rethinking the path they had taken and repenting of their sins. These spiritual processes should completely change not only the traditional religious type, the system of religious values, but also contribute to the state, ethnic, religious consolidation of the Israeli people.

It is emphasized that the image of the prophetess Tirza fully corresponds to the biblical reception of the prophetic mission. The heroine of the drama is aware of her high calling. In her appeals to her fellow tribesmen, she postulates the main value guidelines that should serve as guideposts for the community of Israelis on the way to national, state, as well as internal, spiritual freedom. The first among others is the necessary faith in the one God, that is, the spiritual unity of the nation based on a common faith. The second is the land, which has value for the chosen people not only on a material level, but also on a symbolic level, as the Promised Land promised by God. The third is the word. Tirza compares it to a weapon. The word itself has a leading role in the development of life and unity of the nation.

It is emphasized that the best qualities of a spiritual leader are embodied in the image of Tirza. The prophetess speaks on behalf of God, which actually gives her the right to evaluate and blame. The pathos of her criticism calls for a general moral transformation, taking into account the universal values of love, brotherhood, peace, and unity. Tirzah rejects the old "holy things of Zion" by drowning the harp of the prophet Jeremiah in the Jordan. This act symbolizes the need to abandon tradition, from the old mythological worldview paradigm, because it does not provide an opportunity for development and forward movement. However, as can be seen from the development of events in Lesya Ukrainka's drama, the Israeli people as a whole are not yet ready for such revolutionary transformations.

It is noted that by reinterpreting biblical motifs and images, the author of the drama shows the path to freedom for the enslaved people, which is through the realization of inner spiritual freedom by each of its representatives.

Key words: dramatic poem, Lesya Ukrainka, Bible, prophetess, freedom.

Постановка проблеми. Сакральний текст Біблії, що розкриває низку універсальних характеристик людського буття, став для Лесі Українки об'єктом численних інтерпретацій. Як відомо, письменниця часто вдавалася до переосмислення біблійних сюжетів, мотивів, образів та символів, створюючи нові глибинні сенси, актуалізуючи «вічні» питання людського буття. Одним з найбільш болючих серед яких постає для Лесі Українки питання сутності й можливостей реалізації свободи (у різних аспектах її розуміння), що проходить червоною ниткою крізь увесь масив її творів. Саме ідеї свободи присвячено драматичну поему Лесі Українки «На руїнах», дія якої відбувається за часів Вавилонського полону: в один з найбільш драматичних періодів старозавітної історії обраного народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Драматична поема «На руїнах» стала об'єктом досліджень низки сучасних науковців: І. Бетко, Н. Банацька, Л. Голомб, І. Набитович, В. Мержвинський, Л. Масенко, С. Кочерга, О. Кузьма, А. Криловець, які вбачають у цій художній версії старозавітної історії символ трагедії завойованої і зневаженої нації, продовжуючи тим самим традицію започатковану М. Євшаном та С. Тудором.

Зокрема, С. Тудор у статті «Вихід слова» веде мову про гостре сприйняття письменницею неволі рідного краю, відчуття «неволі як прокляття, що проникає в душу отрутою смерті» (Тудор, 1996:127). А М. Євшан назвав головну героїню твору пророчицю Тірцу однією з «цілого ряду борців за повну вільну людину і за нове життя» (Тудор, 1996:155).

Слушною є заувага сучасної дослідниці Л. Масенко, яка у своїй монографії «Вавилонський

полон» зазначає, що «драматична поема «На руїнах» в образно-тематичному плані тісно пов'язана з «Вавилонським полонем». Письменниця продовжила в ній філософсько-художнє осмислення теми національної неволі» (Масенко, 2002: 22).

І. Набитович також веде мову про органічний зв'язок цих творів та спільність їхньої тематики: «Тема національної неволі у творчій спадщині Лесі Українки – одна із центральних. Вона є глибоко й цілісно осмисленою й вистражданою художньою структурою, що проявляється на різних рівнях її художніх текстів. Ця структурна єдність є мистецькою, філософсько-світоглядною, ідейно-естетичною метатекстовою парадигмою, закоріненою в модерністичні проєкції вираження національного, гендерного, етнопсихологічного та ментального й стає прозорою алюзією поневолення України Російською імперією. Тема національного уярмлення в Лесі Українки набуває найповнішого втілення в концептах «єгипетського» та «вавилонського» полону. Найповніше ця тема розкривається у драматичному діалозі «В домі роботи, в країні неволі» та своєрідному диптисі про вавилонський полон – драматичних поемах «Вавилонський полон» («У полоні») та «На руїнах» (Набитович, 2018: 33).

С. Кочерга також вважає, що зазначені драматичні поеми «...варто розцінювати як своєрідний диптих» (Кочерга, 2014:118). На думку дослідниці «У сукупності аналіз цих двох драм зумовлює розуміння того, що Леся Українка засуджувала національний консерватизм як малоефективний чинник гуртування та діяльності поневоленої нації, шукала шляхи оновлення ідеалів і відстоювала право на реконструювання культурної спадщини» (Кочерга, 2014:118).

На думку О. Кузьми «...у драматичній поемі «На руїнах» окреслюється парадигма буття нації в межовій ситуації. На основі біблійного сюжету авторка розбудовує цілий комплекс проблем національно-езистенційного плану, виносячи у центр художнього зображення ідею свободи як необхідної умови буття українського народу» (Кузьма, 2017: 85-86).

Не відкидаючи слухності зазначених потрактувань, вважаємо за можливе розглянути твір під іншим кутом зору. Видається плідним підхід, у якому використовуємо поняття біблійного коду, що дозволяє витлумачити низку сенсотворчих компонентів твору, які не лежать на поверхні й оприявнюються у діалозі авторки з Біблією.

Беручи до уваги те, що сюжет, час і місце дії драматичної поеми безпосередньо пов'язані з подіями старозавітної історії, вважаємо що потенційні можливості інтерпретації, заснованої на дослідженні особливостей взаємодії тексту драми з Біблією, залишилися до кінця не вичерпаними. Отже, **мета** цієї розвідки – через співвіднесеність з біблійним текстом досягнути глибинну суть тих смислових пластів твору, які розкриваються внаслідок авторського переосмислення Біблійних образів і мотивів.

Виклад основного матеріалу. Дразу «На руїнах» було написано у 1904 році, а її задум виник у Лесі Українки в 1903 р. в Сан-Ремо, про що свідчить лист письменниці до О. Кобилянської від 14 (27) березня 1903 року. У ньому йдеться про публікацію драматичної поеми «Вавилонський полон» та про авторські творчі плани: «Хтось хоче ще на одну жидівську тему написати маленьку драматичну поему, але то вже згодом, може в Чернівцях. Хтось собі любить жидівські теми, бо в них завжди багато неспокійного, пристрасного елементу, а хтось власне таке в поезії любить і певне ніколи епічним поетом не буде» (Леся Українка, 2021b:77). У своїх листах Леся Українка драматичну поему «На руїнах» позначає жанровим різновидом *pendant*. З французької слово перекладається як «залежний від чогось». Тобто йдеться про творчий зв'язок текстів драматичних поем «Вавилонський полон» і «На руїнах», який простежується на жанровому, композиційному, змістовому, образному, метафоричному рівнях.

За композицією «На руїнах» – це одноактна драматична поема. Дія драми відбувається в період Вавилонського полону іудейського народу, що зберігся на цілі тисячоліття в пам'яті людства як яскравий символ страждань і зруйнування кожної завойованої і гнобленої нації.

Ось як розповідає Біблія про цей етап сакральної історії обраного народу: «...прийшов Наву-

ходоносор, цар вавилонський, він та все військо його, на Єрусалим, і розтаборився проти нього, і побудували проти нього вала навколо.... І він спалив дім Господній та дім царевий, і всі доми в Єрусалимі, ... настав сильний голод у місті, і не було хліба для народу Краю» (2 Царів 25:1, 3, 9). Знищивши столицю Іудеї, вавилонський цар забрав євреїв у полон.

Широка ремарка, якою починається драматична поема, уводить читача у біблійний часпростір та змальовує трагічні подробиці життя єврейського народу у неволі: «Ясна, місячна ніч. Далеко розляглась рівнина іорданська, на виноколі мріють гори Морія і Сіон, поблискуючи срібним верхівлям проти місяця. В глибині, але не так далеко, як гори, чорніють руїни Єрусалиму, де-не-де поміж ними блима вогник, либонь, в якій позосталій хатині, де ще живуть люде. По рівнині блукають люде. Вони зібралися з різних сторін, хто з Єрусалиму, хто з Самарії» (Леся Українка, 2021 а:164).

Центральною постаттю драми є пророчиця Тірца. Слід зазначити, що пророки відігравали особливу роль в історії єврейського народу, про що свідчить Біблія, в якій детально описується їхня діяльність, спрямована на духовне й національне становлення єврейського народу. Біблія визначає пророка як людину, яка говорить від імені Бога: «Поставлю Пророка для них з-поміж їхніх братів... і дам Я слова Свої в уста Його, і Він їм говоритиме все, що Я накажу» (Повторення Закону 18:18).

Слово «пророчиця» зустрічається у Біблії 3 рази. Уперше йдеться про Маріям (про яку згадує у своїй драмі й Леся Українка), яка стала на чолі жіночого хороводу після чудесного переходу через Червоне море: «І взяла бубна пророчиця Маріям, сестра Ааронова, а за нею повиходили всі жінки з бубнами та з танцями. І відповіла їм Маріям: Співайте для Господа, бо дійсно звелічився Він, – коня й верхівця його кинув до моря!» (Вихід 15:20-21). Натхнення Господнім Духом дозволяє їй досягнути важливість цього історичного моменту в житті Ізраїлю, і виразити його в пісні уславлення Бога. Алюзією на цей біблійний текст постають рядки драматичної поеми «На руїнах»: «Ой, дайте їй тампан! Нехай заграє, / танок нам заведе, як Маріям, / що святкувала згубу фараона!» (Леся Українка, 2021 а:174).

Друга згадка стосується старозавітної пророчиці Дебори, про яку в Святому Письмі сказано наступне: «А Девора пророчиця, жінка Лаппідота, вона судила Ізраїля того часу. І сиділа вона під Девориною Пальмою, між Рамою та між Бет-Елом в Єфремових горах, а Ізраїлеві сини приходили до неї на суд» (Суддів 4:4-5). Саме вона переконала

Варака не боятися ханаанян, а напасти на них і визволити Ізраїль (Суд. 4:6-9). Леся Українка підкреслює духовну спорідненість героїні своєї драми й легендарної пророчиці й судді ізраїльського народу – Дебори у рядках, в яких гурт самарян захоплюється словами Тірци: «Хвала пророчиці, новій Деборі!» (Леся Українка, 2021 а:174).

Утретє згадується жінка-пророчиця уже в Новому Заповіті: «Була й Анна пророчиця, дочка Фануїлова з племені Асирового, вона дожила до глибокої старости, живши з мужем сім років від свого дівування, удова років вісімдесяти й чотирьох, що не відлучалась від храму, служачи Богові вдень і вночі постами й молитвами. І години тієї вона надійшла, Бога славила та говорила про Нього всім, хто визволення Єрусалиму чекав» (від Луки 2:36-38).

Пророки і пророчиці у Біблії наділені місією духовного проводу, адже вони були голосом Бога, через них обраний народ дізнавався про Його волю. Вони спонукали Ізраїльтян до руху вперед, що передбачало, перш за все переосмислення пройденого шляху та каяття у скоєних гріхах. Ці глибинні духовні процеси повинні були повністю змінити не тільки традиційний релігійний тип, систему релігійних цінностей, але й сприяти етнічній, релігійній, державній консолідація євреїв.

Образ пророчиці Тірци цілком суголосний біблійній рецепції пророчої місії. Героїня Українчиної драми свідомо свого високого покликання. У своїх зверненнях до одноплемінників вона постулює основні ціннісні орієнтири, які мають слугувати дороговказами єврейській спільноті на шляху до національної, державної, а також і до внутрішньої, духовної свободи.

Першою серед інших постає необхідність віри в єдиного Бога, тобто духовне згуртування нації на основі спільної віри. На цьому наголошує Тірца у своїй першій репліці, з якою вона з'являється серед гурту полонених: «Живий наш Бог – і ми живі» (Леся Українка, 2021а:164). Наступна, проте не менш важлива, – воля: «Дбай сама на себе, / то будеш вільна...» (Леся Українка, 2021 а:165).

Згадує пророчиця й про землю, яка постає цінністю для обраного народу не лише на матеріальному рівні, а й на символічному, як обіцяна Богом Земля Обітована: «Земля єрусалимська не згоріла, / ти маєш меч... Розкуй меч на рало. Час настав» (Леся Українка, 2021 а:167-168).

Величезне значення у справі пробудження до життя й згуртування нації належить слову, яке Тірца порівнює зі зброєю:

...ти перекуй з убійчого меча
робітне рало й загартуй його,
як я тебе тепер загартувала
вогнем і холодом свого слова.

... Благословенне слово, що гартує!

(Леся Українка, 2021а:168).

Феномен пророцтва у Біблії вивчався низкою дослідників, серед них К. Ясперс, який у своїй праці «Сенс та призначення історії» називає пророків Ізраїлю одними з перших філософів в історії людства. Їх пророча діяльність стала однією з ознак «осьового часу» – відправної точки, яка, на його думку, «визначає питання та масштаби, що додаються до всього попереднього та подальшого розвитку» (Ясперс, 1948). Такі зміни в людському бутті філософ називає «одухотворенням». Це час, коли «тверді споконвічні засади життя починають вагатися, спокій полярностей змінюється занепокоєнням протиріч та антиномій». Біблійний пророк стає зразком людини, яка може «внутрішньо протиставити себе усьому світу» (Ясперс, 1948).

До подібного протиставлення вдається пророчиця Тірца, в образі якої втілено усі найкращі якості духовного лідера: натхненність, непересічність, відвага та незалежність, упевненість у своїх силах, відданість справі та твердість, уміння мотивувати, зосереджувати увагу на найголовнішому, а також і позитивне сприйняття життя. Усі ці характеристики можна об'єднати одним словом – «харизма».

За М. Вебером, харизма – це володіння певними дарами, винятковими здібностями, які мають релігійні пророки, герої, політики. «Харизмою слід називати якість особистості, – наголошував М. Вебер, – визнану надзвичайною, завдяки якій вона оцінюється як обдарована надприродними, надлюдськими або, щонайменше, специфічно особливими силами та властивостями, не доступними іншим людям» (Вебер, 1988:139).

Пророчиця говорить від імені Бога, що, власне, і дає їй право оцінювати та звинувачувати:

... але якби пророк твій сон побачив,
камінний сон байдужого раба, –
його ярмо здалось би легшим пуху
проти твоїх кайданів невидимих.
Невже не встанеш ти з сії неслави,
від сорому не підведеш чола?
...Для праці! для поради! для життя!
щоб сонце не зійшло в твоїм лінивстві!
щоб час визволу не застав тебе
у сні ганебнім, соромнім безділлі.

(Леся Українка, 2021а:170).

Пафос її критики полягає у заклику до загального морального перетворення з урахуванням

універсальних цінностей любові, братерства, миру, єдності:

Сліпі! Нещасні! Чи не видко вам,
що саме час настав справдити слово
Ісаїї-пророка? Вже пора,
щоб лев з ягням як браття поєднались.
Іудин лев нехай шакалів душить,
а не займа господню отару.
...Час братися до іншої сівби
і ждати інших жнив. Але не вам
судилось розкувати ярмо залізне
на коси та серпи. Он ті, малії,
он ті, що в курінях та при багаттях
удосвіта працюють неоспало,
вони жнива для Господа готують,
а ви, мов скорпіон в своєму гніві,
сами собі отрути завдасте,
сами себе пожрете, мов ті змії ...

(Леся Українка, 2021а:177).

Тірца відчуває себе духовною наступницею пророчиці Дебори, подібно до якої, натхненна Богом, виголошує народу свої візії щасливого майбутнього:

«...коли бракує ватагам кебети, /хай встане жінка, як нова Дебора, / І скрикне: встань, Израелю, повстань! / І встане люд, мов хвилі серед моря, / і Божий дух ті хвилі оживить. / І зацвіте Сіон весняним крином...» (Леся Українка, 2021а:178).

Героїня Українчиної драми відкидає старі «святощі сіонські», виконуючи символічну дію з арфою, що належала пророку Єремії й царю Давиду:

Я визволю тебе, свята руїно, –
Нехай тебе свята ріка ховає,
ще, може, станеться господне чудо,
що віднайде тебе рука гідніша
і збудить у тобі не тільки голос,
а й душу вічну. Поки ж – спочивай!
(Широко замахнувши, кидає арфу далеко в Іордан.)

(Леся Українка, 2021а:172).

На нашу думку, цей вчинок символізує необхідність відречення від традиції, від старої міфологічної світоглядної парадигми, бо це уможливить розвиток, рух уперед. Авторка драми емоційно відтворює ситуацію про яку пізніше К. Ясперс буде вести мову як про переломний момент в історії: «Міфологічний епосі з її спокійною стійкістю настав кінець. Основні ідеї грецьких, індійських, китайських філософів і Будди, думки пророків про Бога були далекі від міфу. Почалася боротьба раціональності та раціонально перевіреного досвіду проти міфу (логосу проти міфу), потім боротьба за трансцендентного Бога, проти демонів, яких немає, та викликана етичним

обуренням боротьба проти хибних образів Бога. Божество незмірно піднялося за допомогою посилення етичної сторони релігії» (Ясперс, 1948).

Проте, як видно з розвитку подій у драмі Лесі Українки, Ізраїльський народ у своїй масі виявляється ще не готовим до подібних революційних перетворень. Як наслідок – обурений натовп відправляє пророчицю на вигнання у пустелю. К. Ясперс зазначає з цього приводу: «Вищі можливості мислення та практики, що отримали своє здійснення в окремих особистостях, не стали спільним надбанням, бо більшість людей не могла слідувати цим шляхом» (Ясперс, 1948). У своїй останній репліці Тірца констатує подібну неготовність до кардинальних змін у масовій свідомості Ізраїльтян: «Дух Божий знайде сам мене в пустині, / а вам ще довгий шлях лежить до нього!» (Леся Українка, 2021 а:179).

Висновки

Отже, можемо висувати, що Біблійний текст слугував для Лесі Українки сенсотворчим стержнем, основою для творення нових глибинних сенсів. Звертання до Священного Писання створює окремі коди тексту, визначає перспективи його філософського тлумачення.

Центральною постаттю драми є пророчиця Тірца. Пророки відігравали особливу роль в історії єврейського народу, про що свідчить Біблія, в якій детально описується їхня діяльність, спрямована на духовне й національне становлення єврейського народу. Біблія визначає пророка як людину, яка говорить від імені Бога. Слово «пророчиця» зустрічається у Біблії 3 рази: це Маріам, Дебора й Анна. Маріам (про яку згадує у своїй драмі й Леся Українка) стала на чолі жіночого хороводу після чудесного переходу через Червоне море. Дебора переконала Варака не боятися ханаанян, а напасти на них і визволити Ізраїль. Леся Українка порівнює Тірцу з Деборою, підкреслюючи духовну спорідненість героїні своєї драми й легендарної пророчиці й судді ізраїльського народу.

Пророки і пророчиці у Біблії наділені місією духовного проводу. Вони спонукали Ізраїльтян до руху вперед, що передбачало, перш за все переосмислення пройденого шляху та каяття у скоєних гріхах. Ці глибинні духовні процеси повинні були повністю змінити не тільки традиційний релігійний тип, систему релігійних цінностей, але й сприяти державній, етнічній, релігійній консолідації Ізраїльського народу

Образ пророчиці Тірци цілком суголосний біблійній рецепції пророчої місії. Героїня Українчиної драми свідома свого високого покликання. У своїх зверненнях до одноплемінників вона

постулює основні ціннісні орієнтири, які мають слугувати дороговказами єврейській спільноті на шляху до національної, державної, а також і до внутрішньої, духовної свободи. Першою серед інших постає необхідність віри в єдиного Бога, тобто духовне згуртування нації на основі спільної віри. Згадує пророчиця також про землю, яка постає цінністю для обраного народу не лише на матеріальному рівні, а й на символічному, як обіцяна Богом Земля Обітована. Величезне значення у справі пробудження до життя й гуртування нації належить слову, яке Тірца порівнює зі зброєю.

В образі Тірци втілено усі найкращі якості духовного лідера. Пророчиця говорить від імені Бога, що, власне, і дає їй право оцінювати та звинувачувати. Пафос її критики полягає у заклик до загаль-

ного морального перетворення з урахуванням універсальних цінностей любові, братерства, миру, єдності. Тірца відкидає старі «святощі сіонські», виконуючи символічну дію з арфою, що належала пророку Єремії й царю Давиду. Цей вчинок символізує необхідність відречення від традиції, від старої міфологічної світоглядної парадигми, бо це уможливить розвиток, рух уперед. Проте, як видно з розвитку подій у драмі Лесі Українки, Ізраїльський народ у своїй масі виявляється ще не готовим до подібних революційних перетворень.

Таким чином, переосмислюючи біблійні мотиви й образи, авторка драматичної поеми вказує шлях до волі для поневоленого народу, що пролягає через досягнення кожним його представником внутрішньої духовної свободи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бетко І. Біблійні сюжети і мотиви в українській поезії кінця XIX – початку XX століття. Zielona gora; Kijow, 1999. 160 с.
2. Банацька Н. Національна рефлексія неволі. Леся Українка і національна ідея: зб. наук.праць. ред. Я. Поліщук та А. Криловець. К.: Видавництво ім. Олени Теліги, 1997. С. 115-118.
3. Вебер М. Харизматическое господство. *Социологические исследования*. 1988. № 5. С. 139-147.
4. Голомб Л. Символіка Старого заповіту в творчій самосвідомості Лесі Українки як митця. Леся Українка і національна ідея: зб. наук. праць, К., 1997. С. 44-54.
5. Євшан М. Леся Українка. Критика; Літературознавство; Естетика. К. : Основи, 1998. С. 160–164.
6. Кочерга С. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна. 2014. Вип. 50. С. 116-120.
7. Криловець А. «І встане люд, мов хвилі серед моря...» (Проблема національного визволення в драматичних поемах Лесі Українки «Вавилонський полон» і «На руїнах»). Леся Українка і національна ідея: зб. наук. праць. ред. Я. Поліщук та А. Криловець. К. : Видавництво ім. Олени Теліги, 1997. С. 61–69.
8. Кузьма О. Ідея свободи в екзистенційному вимірі драми Лесі Українки "На руїнах". Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. 2017. С. 83-86.
9. Набитович І. Українські проєкції мотивів Єгипетської та Вавилонської неволі у драмах Лесі Українки. *Roczniki humanistyczne*. Tom LXVI, zeszyt 7. 2018. DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2018.66.7-3>
10. Масенко Л. У вавилонському полоні: теми національної та соціальної неволі у драматургії Лесі Українки. К.: Соняшник. 2002. 152 с.
11. Мерзвинський В. До питання про художність біблійних власних назв у драматургії Лесі Українки. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 56, Т. 2. С. 106–111.
12. Тудор С. Вихід слова (Єврейські мотиви в творчості Лесі Українки). Публікації. Статті. Дослідження. К. : Видавництво АН УРСР, 1960. С. 115–137.
13. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів у 14 томах. Т. 1. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2021. с. 512.
14. Українка Леся. Повне академічне зібрання творів у 14 томах. Т. 13. Луцьк: ВНУ ім. Лесі Українки, 2021. 616 с.
15. Ясперс К. Смысл и назначение истории URL: https://docs.google.com/document/edit?hgd=1&id=15hMtxDu5flaBuFclnxOGHhB_UiZ-8WZI8g8eYlk6bgw#

REFERENCES

1. Betko I. *Bibliini siuzhety i motyvy v ukrainskii poezii kintsia XIX – pochatku XX stolittia* [Biblical plots and motives in Ukrainian poetry of the end of the XIX – beginning of the XX century]. Zielona gora; Kijow, 1999. 160 p. [in Ukrainian].
2. Banatska N. Natsionalna refleksiiia nevoli. [National reflection on slavery]. *Lesia Ukrainka i natsionalna ideia*. Kyiv: Publishing house named after Olena Teliga, 1997. pp. 115-118 [in Ukrainian].
3. Veber M. Harizmaticheskoe gospodstvo [Charismatic authority]. *Sociologicheskie issledovaniia*, 1988. Nr 5, p. 139 [in Russian].
4. Holomb L. Symvolika Staroho zapovitu v tvorchiy samosvidomosti Lesi Ukrainky yak myttsia [Symbolism of the Old Testament in the creative self-awareness of Lesya Ukrainka as an artist]. *Lesia Ukrainka i natsionalna ideia*. Kyiv: Publishing house named after Olena Teliga, 1997. pp. 44-54 [in Ukrainian].
5. Yevshan M. Lesia Ukrainka [Lesya Ukrainka]. *Krytyka; Literaturoznavstvo; Estetyka*, Kyiv: Osnovy, 1998. pp. 160-164 [in Ukrainian].
6. Kocherha S. Yerusalymskyi tekst u tvorchosti Lesi Ukrainky [The Jerusalem text in Lesya Ukrainka's work]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia»*. Serii: Filolohichna, 2014. Issue 50. pp. 116-120 [in Ukrainian].

7. Krylovets A. «I vstane liud, mov khvyli sered moria...» (Problema natsionalnogo vyzvolennia v dramatychnykh poemakh Lesi Ukraïny «Vavylonskyi polon» i «Na ruïnakh») ["And the people will stand up, like waves in the middle of the sea..."] (The problem of national liberation in Lesya Ukrainka's dramatic poems "The Babylonian Captivity" and "On the Ruins"). *Lesia Ukrainka i natsionalna idea*. Kyiv: Publishing house named after Olena Teliga, 1997. pp. 61-69 [in Ukrainian].

8. Kuzma O. Ideia svobody v ekzystentsiinomu vymiri dramy Lesi Ukraïny "Na ruïnakh" [The idea of freedom in the existential dimension of Lesya Ukrainka's drama "On the Ruins"]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva*, 2017. pp. 83-86. [in Ukrainian].

9. Nabytovych I. Ukrainski proiektii motyviv Yehypetskoi ta Vavylonskoi nevoli u dramakh Lesi Ukraïny [Ukrainian projections of motifs of Egyptian and Babylonian captivity in the dramas of Lesya Ukrainka]. *Roczniki humanistyczne*. Tom LXVI, zeszyt 7. 2018. DOI: <http://dx.doi.org/10.18290/rh.2018.66.7-3> [in Ukrainian].

10. Masenko L. U vavylonskomu poloni: temy natsionalnoi ta sotsialnoi nevoli u dramaturhii Lesi Ukraïny [In Babylonian captivity: themes of national and social captivity in Lesya Ukrainka's drama]. Kyiv: Soniashnyk, 2002. 152 p. [in Ukrainian].

11. Merzhvynskyi V. Do pytannia pro khudozhnist bibliiynykh vlasnykh nazv u dramaturhii Lesi Ukraïny. [On the question of the artistic nature of biblical proper names in Lesya Ukrainka's dramaturgy] *Kul'tura narodov Prichernomor'ja*. 2004. № 56, T. 2. pp. 106–111 [in Ukrainian].

12. Tudor S. Vykhid slova (Ievreyški motyvy v tvorchosti Lesi Ukraïny). [The origin of the word (Jewish motifs in the works of Lesya Ukrainka)] *Publikatsii. Stati. Doslidzhennia*. Kyiv : Publishing House of the Academy of Sciences of the Ukrainian SSR, 1960. pp. 115–137 [in Ukrainian].

13. Ukraïna, Lesia. Povne akademichne zibrannia tvoriv [Complete academic collection of works]. Volume 1. Lesya Ukrainka Volyn National University, 2021. 512 p. [in Ukrainian].

14. Ukraïna, Lesia. Povne akademichne zibrannia tvoriv [Complete academic collection of works]. Volume 13. Lesya Ukrainka Volyn National University, 2021. 616 p. [in Ukrainian].

15. Jaspers K. Smysl i naznachenie istorii [The Origin and Goal of History]. URL: https://docs.google.com/document/edit?hgd=1&id=15hMtxDu5f1abuFclnxOGHhB_UiZ-8WZI8g8eYlk6bgw# [in Russian].